

gori povedano, na trato položi, vendar se mora potem, ako se hoče dolgo časa v zimo obdržati; pred nastopom prave hude zime vsaj enkrat na drugo mesto preložiti.

Pridobitev endivinega semena je sledeča. V južnih krajih, kakor v Vipavi, okolo Gorice itd., se pusti nekoliko prav lepih rastlin kar na prostem, kjer rastejo čez zimo. Zgodaj na spomlad presadé se pa s krepami v prav prekosoľne zavarovane lége, najboljši preko zidu ali plank vrta, in pri tem delu se jim tudi nekoliko pognoji. V bolj severnih krajih, kjer endivija zime na prostem ne premane, se mora na jesen v lonce ali zaboje vsaditi, v teh v kleti ali mrzlem cvetličnjaku prezimiti, ter po tem kakor uže povedano, na spomlad presaditi.

Sicer se zamore endivijno seme tudi še na drugi način zadobiti, namreč sledeči: Endivija se vseje prav zgodaj na spomlad, in se kakor navadno salata presadi. Taka endivija šine hitro v cvetje, in da tudi seme. Da je pa pridobitev semena po prvem načinu veliko boljša, ker naravnejša — kajti endivija je dvoletna rastlina — razumi se samo ob sebi. Ker endivijno seme prav pozno, to je še le koncem julija začetka avgusta, da v severnih krajih še celó še le začetkom septembra dozori; more zmirom dvoletno seme shranjeno biti. Da gre seme rajši iz stebalja, položi se poslednje na solnce, kjer se parkrat na dan z vodo poškropi.

R. D—c.

Gospodarske izkušnje.

Kako zamazati razpoke na peči.

Da se zamažejo razpoke na lončenih pečéh, je najbolje sledeče mazilo: Zmešajo naj se enaki deli ilovice in pepela ter se dostavi k tej zmesi nekaj kuhinjske soli. Pri tem delu ni ravno potrebno, da je peč izhlajena. Mazilo ostane na peči vedno trdno ter ne dobi razpok kakor mazilo iz apna ali same ilovice. Na poldrugi liter ilovice in pepela zadostuje dva periša soli.

Pokončevanje osata.

Osat sme se prištevati najškodljivejšim in najbolj nadležnim vrstam plevela. Ako se osat o pravem času na njivi ne zatere, zaplodi se tako močno na njivi, da se ga skoraj ni mogoče več iznebiti. Nek kmetovalec priporoča osat tako le pokončevati: Predno osat odcvete, odrezati ga je treba nizko pri tleh. Štiblja osata je v tem času uže votla in deževna voda, ki pride v njo, prouzroči koreninino gnjilobo, vsled katere mora cela rastlina poginiti. Važno je pravi čas zadeti za to delo, ker na cvetju prepozno odrezanega osata vendar še dostokrat seme dozori.

Kako na Angleškem strašijo tiče na njivah.

Kmetovalcem je znano, koliko sitnost jim napravijo tiči na novo obsejanih njivah ter na vse načine poskušajo se teh nadležnih gostov iznebiti. Angleži rabijo pa kot strašilo proti tičem mačko, katera neki ta posel vedno dobro opravlja. V to svrhu napné se čez njivo železna žica (drat), na kateri je tje in sem premakljiv obroček (rinka) pritrjen. Na ta obroček priveže se na primerno dolg trak ali špago mačka, katera vedno preži na tiče ter njivo daleč na okrog brani pred požrešnostjo vran in druge enake svojati. Od začetka se ve da je mačka nekoliko nevajena na svojo novo nalogo, a se kmalo dobro počuti, ko se privadi na zavratnik, zato je pa dobro tisti mački, ka-

tero se hoče za ta posel porabiti, dati za zmirom iz usnja napravljen zavratnik. Treba je tudi mački na njivo dati jesti ter nekoliko strehe ali majhno hišico za ponoči ali za deževno vreme.

Kako spoznati goljufno barvano vino.

Dobro sredstvo spoznati goljufno barvano črno vino je sledeče:

Kane naj se nekaj kapljic vina, kojeza barva se hoče skusiti, na kos bele krede; kredu vino popije in po barvi lise, ki ostane na kredi, se dá določiti, ali je vino naravno ali pa umetno barvano.

1. Z borovnicami barvano vino naredi na kredi liso, ki je modre barve in nekoliko na vijolčino barvo spremenljiva.

2. Rudeča barva kermesovih jagod na kredi ne spremeni barve.

3. Slezovo (malvino) barvilo naredi liso na kredi modro ali pa zeleno, večkrat obojno skupaj.

4. Fuhsin (anilin) v vinu ostane na kredi nespremenjen.

5. Naravno črno vino pusti na kredi rujavo ali kot škrlje sivo barvo.

Če kedo nima ravno pri roki kos krede, posluži se tudi lahko s kosom živega apna. Naravno vino naredi na apnu rujavo ali višnjevkasto sivo liso, ki kmalu rujava postane. Borovičina barva je na apnu najprvo modra, potem pa postaja zelenkasta; slezova barva je precej zelena in fuhsin pa na apnu barvo zgubi.

O paši in o obdelavanji pašnikov.

Živinarstvo bode le takrat popolnem dobro vspevalo, kedar ima živina tudi dovolj primrne paše. Živina pri izključljivi hlevski izreji ne bode nikdar tako dobro rastla ter se razvijala kakor na pašnikih, če tudi se vsak dan zunaj hleva pregiba nekoliko na prostem. Na pašnikih dobi živina vedno primerno zmes trave in zelišč, koja jako dobrodejno vpliva na razvoj živalskega telesa; ta zmes je pa tem več vredna, ker jo povzije živina v svežem in lahko prebavljivem stanu. Tudi tla pašnikov vplivajo dobro na razvoj kopit in parkljev ali sploh nožnih kosti.

Zeló napačna je pa misel, če se meni, da pašniki ne potrebujejo obdelavanja ter se zaradi tega popolnem zanemarjajo. Vrednost pašnika je manj ali več odvisna od obdelavanja, ki mu ga privošimo. V prvi vrsti je potrebno, da se vsled mokrote kisli pašniki odvodijo ravno tako, kakor močvirni travniki ali njive. Na mokrih pašnikih ne more nobena živina dobro uspevati in mlada živina dobi tam največkrat v sé kal neozdravljive bolezni. Dalje pripada k obdelovanju pašnikov njih čistenje. Vsako leto se morajo krtine poravnati, mah iztrebiti, osat opleti ter grmovje poruvati.

Prepotrebno je tudi obdržati pašnike vedno pri dobri moči, zato je priporočati primerno gnojenje. V to svrhu polijajo se pašniki v pozni jeseni z gnojnico, potresajo se zgodaj spomladi ali pozno v jeseni z apnom, pepeliko, mešancem ali sploh z dobro zemljo. Kateri način gnojenja se bode volil, to se vé, da je odvisno od razmer in gnoja, ki je na razpolaganje.

Neobhodno potrebno je skrbeti na paši za vodo in senco, kajti brez teh dveh pogojev najboljši pašnik nima nikake vrednosti. Ako živina žejo trpi ali pa le slabo vodo dobi, potem nima zavžita krma nobenega

teka ter ravno nasprotno živina prične hirati. Tudi senca je neobhodno potrebna, kamor v vročem dnevnem času zamore živina leči ter mirno prebavati. Po pašnikih naj se zaradi tega nasadi visokodebelnato sadno drevje, na pr. moštnice, tepke itd., to je, drevje, ki hitro raste, dosto sence dá, ob enem pa še s svojim sadom koristi. Znane so mi na Pivki vasi, kojih prebivalci trdijo, da jim ni moč čez poletje goveje živine rediti, ker vsa pogine zaradi zagovarjanja coprnic. In vendar je temu vzrok edino le to, da dotični kmetje prodajo seno v Trst ali Reko, sami so pa poleti navezani edino le na pašo po vročem kraškem skalovji, kodar živina celi dan ne pride v senco in ne do kapljice pitne vode.

Močvirja in mokrih blatnih jarkov ne smemo trpeti na pašnikih, ker je v njihovi bližini zrak škodljiv ter rastejo strupene rastline in se nahajajo mnogobrojne trume nadležnih in škodljivih mrčesov.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 30. Na njivo, katera bode sedaj izpraznjena, hočem vsejati lucerno za več let. Ker mi gre pa spomladi vedno težavno z delom, blagovolite mi poročati, ali bi smel lucerno še v jeseni vsejati? (J. D. v P.)

Odgovor. Lucerno prav dobro še smete sejati meseca avgusta ali v začetku septembra; do zime se lucerna toliko okrepeča, da se lahko vstavlja mrazu. V krajih s suho spomladjo je jesenska setev še posebno priporočljiva.

Vprašanje 31. Nekod sem bral, da je žaganje dober gnoj. Ker imam zelo veliko žaganja na razpolaganje, skusil sem enkrat z njim gnojiti, a uspeh je bil nasproten — na tistem prostoru ni skoraj nič zrastle. Morda nisem prav delal, hvaležen bi Vam bil, če bi me podučili, kako žaganje koristno porabiti, ker ga imam jako mnogo. (B. B. v H.)

Odgovor. Žaganje dá se prav dobro za gnoj porabiti, se vé da ga je treba poprej razkrojiti. Gotovo sveže žaganje ni dober gnoj, nasprotno, rašča rastlin, posebno po bukovem žaganju zaostane in gnojilna moč se še le pozná po preteku daljšega časa, to je, kedar se žaganje v zemlji razkroji.

Prav dobro porabi se žaganje za steljo v hlevu, kojega je potem še na gnojišču dobro obdelati treba. Dostokrat dela se iz žaganja mešanec (kompost). V ta namen priporočamo Vam pomešati žaganje s zemljo in drugimi takimi tvarinami, katere razkrojitev pospešujejo, posebno apnom. Kompostni kupi iz žaganja naj se ne naredé preveliki, polivajo naj se pridno z gnojnico ter vsaka dva do tri mesece premečejo; v dveh letih je kompost goden in je izvrsten za porabo.

Dobri sveti k jesenski setvi.

Le še nekaj tednov in kmetovalec bode iz novega moral njivo obdelati ter si pridelek za prihodnje leto osiguriti. Predno on to stori, bilo bi morda dobro, da si stavi vprašanje: Katero sorto pšenice ali rži naj sejem, ako domače žito ne ugaja? Ali naj seme spremenim in od kod naj ga dobim. Ali naj seme zavarujem pred snetjavostjo?

Ta in še druga vprašanja bodo prišle na misel vsakemu pametnemu gospodarju, kojemu je kaj na tem ležeče izboljšati in pomnožiti poljski pridelek.

Dandanes ponujajo se kmetovalcu različne sorte žita, ki imajo pod gotovimi pogoji res prednosti; ali bode pa kmetovalec, ki je tako novo sorto žita kupil, tudi zamogel tej sorti potrebne pogoje dati, to bode pa moral sam tehtno prevdariti. Sicer se pa žitno seme ne kupuje vedno le zaradi pridobitve kake nove sorte, ampak tudi zaradi spremembe semena. Sprememba semena je v gotovih obrokih neobhodno potrebna, žalibog, kmetovalci naši tega ne marajo sprevideti. Večina naših semen uže zaradi tega od leta do leta slabše postaja, in so zrna lažja in manjša, ker pri izbiri semena in pri njegovi pripravi naši kmetovalci prav brezskrbno postopajo; k tem pride pa še neugodni vpliv zemlje, gnoja in vremena.

Sprememba semena izvrši se večkrat ne samo le zaradi boljše kakovosti, ampak tudi zaradi gotovejšega pridelka. Tako, na pr. žito iz južnih krajev dá gotovejši pridelek koder je suša redna prikazen; nasprotno je priporočati za kraje, koder žito pozebe, seme iz severnih krajev.

Kako je pa pri nas s pripravljanjem doma pridelanega semena za setev? O kakem posebnem pripravljanju skoraj še govoriti ni; kar je žita ostalo čez prodaj, to je pa za seme. Ko bi se naši gospodarji pri izbiri semena držali načela, da je najboljšo žito komaj še dobro za seme, potem bi ne tožili tolikokrat o slabem pridelku.

Neizmerno važno je čiščenje semenskega žita. Dokler se dajo ločiti slabša zrna od dobrih, toliko časa naj se ne preneha s čiščenjem. Tehtnica (vaga) pri tem najbolj pripomore gospodarju. Na videz lepa pšenica na pr. tehtna hektoliter 67—68 kilogramov; ako se ta pšenica še enkrat očisti, zna tehtati hektoliter 69—70 kilogr. Naši domači čistilni stroji (pajtelni) niso dovolj popolni za pripravljanje semena, zato morajo biti posebni žitočistilni stroji ali kot se jih sploh imenuje, „triérji“. Tak stroj smo uže popisali v lanskim „Novicah“ št. 39 in z veseljem moramo povedati, da se jih je v teku enega leta več kot 10 na Kranjskem kupilo.*

Za seme je najboljši novo žito, ker tako najraje kali, praktični kmetovalci pa tudi trdijo, da novo žito ne postane tako močno snetjavo.

Kar se tiče snetljivosti pšenice, se pri nas še vedno rabi vse sorte protisredstev pri vsem tem, da skoraj vsa nič ne koristijo, če tudi imamo prav zanesljivo sredstvo. Tako zanesljivo sredstvo je edino le bakreni vitrijol (tudi plavi vitrijol imenovan), ki se dobi v vsaki specerijski štacuni.

Z vitrijolom se pa tako-le dela: Pšenica vsuje se v kak čeber ali bedenj ter se na-njo nalije toliko vode, da je stoji nekaj palcev čez. Med vlivanjem vode meša se pšenica z leseno lopato. Čez 10 do 15 minut odlije se ta voda in druga prilije ter pšenica zopet dobro premeša. Tudi ta druga voda se zopet odlije ter tretjič prilije vode, v kateri je raztopljen bakreni vitrijol. Ta voda pusti se stati na pšenici eno uro, ter se med tem časom pšenica večkrat dobro premeša. Na to se bakrena voda odlije ter pšenica posuši. Na hektoliter pšenice vzame se 8—9 dekagramov vitrijola. Opozoriti je treba, da se namočena pšenica za šestino naraste in zato je treba paziti, da se prereditko ne seje.

Koliko hektolitrov semenskega žita se vsako leto pri nas proč pomeče! Vsako zrno, ki je pregloboko in

*) C. k. kmetijska družba ima na svojem poskuševalnem vrtu na Poljanski cesti v Ljubljani trier, kterega prepušča kmetovalcem proti primerni odškodnini v porabo, se vé da le na družbenem vrtu, ker se stroj zaradi poškodovanja ne more vedno tje in sem vlačiti.